

Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

Hegymegtől Ny-ra, a közút É-i oldalán, közvetlenül az út mellett található a lelőhely. A 60×50 m-es területen szórványos, meghatározhatatlan korú leletet gyűjtöttünk.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczy Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József és Toronya Zsolt.

FEKETE LÁSZLÓ

141. Hejőbába, ÉNy-i külterület (Keringő-csatorna É-i partja) (KÖH 88797)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) **R, B, Kö**

A lelőhely a községtől ÉNy-ra, a volt Új Élet Tsz telepétől ÉNy-ra, a Keringő-csatorna vizenyős kiszélesedésének É-i partján, egy K–Ny-i irányú kiemelkedésen helyezkedik el.

Pusztai Imre leletbejelentése nyomán vált ismertté, aki 2014 márciusában mintegy 400×150 m-es területen gyűjtött leleteket: rézkori és késő bronzkori kerámiatöredékeket (összesen 9 db-ot), valamint egy középkori ekepapucsot.

CSENGERI PIROSKA

142. Helvécia, Ludas (KÖH 86871)

(Bács-Kiskun megye) **Ő, Sza, Á, Kk**

2014. május 19-én és 21-én a „Kék-víz” Észak-Bács-Kiskun Megyei ivóvízminőség-javító program – ivóvízhálózat rekonstrukciós munkák, ellátó vezeték és távvezeték építése megnevezésű beruházás előzetes régészeti dokumentációja készítéséhez kapcsolódóan végeztünk terepbejárást.

A terepbejárás során ezt, a korábban ismeretlen régészeti lelőhelyet, valamint egy régészeti érdekű területet (Helvécia, RÉ1) azonosítottunk, melyekről őskori, szarmata, Árpád-kori, valamint késő középkori leleteket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Párditka Györgyi, Bedő Valér, Szabados György.

HARKAI ISTVÁN

143. Hencida, Gyűrű-szeg 2. (KÖH 87395)

(Hajdú-Bihar megye) **U, Sza, I**

A lelőhely a Kis-Körös-ér és a Hencida-Csereerdő-csatorna közötti egykori meder vagy mellékér magaspertjának DK-i ívében található. A Kis-Körös és a Berettyó lefűződött meandereivel erősen tagolt területen halad a sánc (Hencida, Csörsz-árok II./Ördög-árok II., KÖH 75485). A Kis-Körösre merőlegesen haladó, megközelítőleg É–D-i irányú sáncot 1,4 km hosszan azonosították még a 70-es években végzett terepbejárások során. A lelőhelyen 2012. április 13-án kontroll terepbejárást végeztek a Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatóságának munkatársai (Dani János, Hullám Dénes, F. Csutak Tünde, Tóth Mihályné), valamint Papp Zoltán geodéta. A kontroll terepbejárás során nem találták meg magát a sáncot, de leletanyag került elő. A lelőhelyen 2012–2013-ban Dani János (HBM-i Múzeumok Igazgatósága, Déri Múzeum) és Márkus Gábor geofizikai (magnetométeres) felmérést végeztek. A magnetométeres felmérésen az adattári adatok alapján feltételezett Csörsz-árok

egyértelműen azonosítható nyoma nem ábrázolódik, ettől függetlenül lelőhelyre utaló anomáliák láthatók. Feltétlenül említést érdemel a lelőhelyhez K-felől csatlakozó, korábban nem ismert lelőhelyrész, mely intenzív településre utaló anomáliákat mutat.

Az M4 autópálya próbafeltárására a lelőhely D-i végében és tőle kissé K-re került sor. A terület átvételét követően, egy kb. 2 m széles iszapolókanalas forgó-kotró munkagéppel lehumusztuk mind a két próbaszondát (110–111. szonda). Az így kinyitott terület nagysága 2261 m² volt.

A próbafeltárás során a megnyitott két szonda régészeti szempontból pozitívnak bizonyult. A feltárás során a Csörsz-árok lokalizálása nem történt meg, azonban egy intenzív kora neolitikus (Körös-kultúra) település vált ismertté (sírok és gödrök), mely indokolta tette egy új lelőhely (Hencida, Gyűrű-szeg 2.) felvételét. A lelőhelyen összesen 33 objektum került elő, melyekhez 37 stratigráfiai egységet kapcsolunk. Az objektumok közül egy nem régészeti korú (tanyakút). A Körös-kultúrához kapcsolható 15 objektum (3 sír, 12 gödör) mellett 1 római császárkori (szarmata) gödör, illetve 16 ismeretlen korú gödör és árok került elő.

Az egyik legjelentősebb feltárt objektum a 8/11. sz. Körös-kultúrájú gödör, melyből nagyon nagy mennyiségű kerámia, hálónéhezék és patics származik. A temetkezések (5/10, 5/16. és 9/12.) mindegyike szintén a Körös kultúrába sorolható: baloldalra fektetett, rossz megtartású, zsugorított helyzetű vázak, melléklet nélkül.

A feltárás munkatársai: D. Szabó László és Laczi Orsolya régészek; Bör Gabriella és Jurás Ákos ásatási technikusok; Czákó Viktória geodéta.

LACZI ORSOLYA

144. Hernádnémeti, Németi halom (Böcs-Nagyhalom) (KÖH 85685)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) **B, Lt**

A BORBAS (Borsod Plain Bronze Age Settlements) projekt előkészítő munkálatainak részeként helyszíni szemlét tartottunk a Miskolci Egyetem hallgatóival Hernádnémeti-Németi halom lelőhelyen, 2014. február 27-én. A bronzkori tell település Kalicz Nándor monográfiájában Böcs-Nagyhalom néven szerepel. A telltől K-re, az egykori vízjárás magaspertján több helyen világos folt látható. Ezek a területeken a homokos altalaj az erózió miatt a felszínre került. Az egyik ilyen folton két helyen kiszántott embercsontokat és mellettük frissen törött bronzkori kerámiát találtunk. A sírokat fényképeztük, felszedtük az embercsontot és a kerámiát. A tell településhez való közelség alapján valószínűsítettük, hogy fűzesabonyi temetkezésekről van szó. A Herman Ottó Múzeum munkatársaival és Kertész Gabriellával 2014. március 7-én újból kimentünk a helyszínre a sírok leletmentése céljából. A 2. sírként nyilvánított lelet- és embercsont-sűrűsödés területét megtisztítva nem találtunk további régészeti jellegű anyagot és az altalajt elérve nem jelentkezett sírfolt sem. Az 1. sz. sír helyének tisztítása során több rétegben további, erősen bolygatott embercsontok jelentkeztek. Az altalaj elérésekor itt sem mutatkozott sírbeásás foltja. A felszedett csontanyag kevesebb, mint egy embercsontjai.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a területen temetkezések vannak/voltak, melyeket a talajművelés megbolyga-

tott és az eredeti helyétől távolabbi területen a felszínre hozott. A helybeliek elmondása alapján a második világháborúban temettek a területen katonákat. A sírok helye a tell település külső lakóövezetéhez tartozhatott, így a bronzkori kerámia régészeti objektumok bolygatásából is kerülhetett az embercsontok mellé. Valószínűsíthető azonban az is, hogy egy esetleg két megbolygatott bronzkori sírról van szó, melyeknek csak másodlagos, megbolygatott részeit találtuk meg.

A lelőhelyen a BORBAS projekt keretében végeztünk geofizikai kutatást és szisztematikus fémkeresős felderítést 2014 március 19 és 29 között.

Geofizikai felmérést 675 ha területen folytattunk a tell K-i és Ny-i oldalán, a bolygatások által kialakult rézsút kihagyva. A geofizikai képen házak egyértelmű nyomai nem mutatkoztak. A központi tell települést a felszínen sötétebb színű, széles sáv övezi, melyet árokként értelmeztünk. A geofizikai képen e sáv két szélén nagyon markáns önálló vonalvezetésű, keskeny anomália látható, közöttük leletmentes területtel. A központi domb területén Bacskai István végzett fémkeresős kutatást. Az átvizsgált területen 7 db régészeti korú tárgyat talált, sok lőszermaradvány mellett: 1 salakmaradvány, két kis bronzrög, egy töredékes bronztárgy mellett egy bikónikus fejű, tordírozott szárú bronztű és egy spirális végű kartekercs sorolható a település korába. Ezek mellett egy kelta karperec töredéke is előkerült.

Munkatársak: Tobias L. Kienlin, Pusztai Tamás, Bacskai István, a kölni és a miskolci egyetem hallgatói.

PUSZTAINÉ FISCHL KLÁRA

145. Hetefejércse, Kis-kúti-dűlő³⁰ (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B

Kivitelezés közbeni feltárást végeztünk 2014. augusztus 4-én a Beregi komplex árapasztási és ártér-revitalizációs fejlesztés projekt érintett töltés nyomvonalszakaszán. A lelőhely eddig ismeretlen volt. Az ásás során 4 cölöplyuk, 2 gödör, 1 árok szakasz került elő. A feltárt jelenségek a Felsőszöcs-kultúra időszakára tehetőek.

Munkatárs: Sipos Attila Csaba.

TOLDI ZOLTÁN

146. Hetefejércse, Vas-tag (KÖH 81725)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) V, Szk

Kivitelezés közbeni feltárást végeztünk 2014. augusztus 5–7. között a Beregi komplex árapasztási és ártér-revitalizációs fejlesztés projekt érintett anyagnyerőjében.³¹ Az ásás során 2 kis olvasztókemencét, 3 gödröt és 1 házat tártunk fel. A feltárt jelenségek a kora vaskorra tehetőek. Megfigyeléseink szerint – az amúgy is ritkás lelőhelyen –, az objektumok magas jelentkezési szintje miatt, a terület évtizedes használata során a jelenségek zöme megsemmisült. A területen szórványosan egy nagyobb bronzrögöt és egy szkíta üveggyöngyöt is találtunk.

Munkatársak: Bocz Péter, Körösfői Zsolt, Salamon Bernadett és Sipos Attila Csaba.

TOLDI ZOLTÁN

147. Heves, Római katolikus templom (Hősök tere) (KÖH 67493)

(Heves megye) Kk, Kú, Tö

A Heves városi főter és r. k. templom környezetének rendezéséhez, mivel az érintett terület regisztrált régészeti lelőhely, próbafeltárássra és régészeti megfigyelésre volt szükség (2014. április 22.–július 9.). A római katolikus templom a főter D-i felének közepén, a középkori mezőváros központjában helyezkedik el, mintegy 97 m Balti tszf. magasságban. A tér rendezése során a templom körüli mintegy 10 m-es sávban teljesen átmozgatták a talajt az új járdák és a hozzá illeszkedő terepszint kialakításához, valamint földkábeleket helyeztek le a köz- és díszvilágítás számára.

A próbaásatás egyetlen 4×4 m alapterületű szelvényét a szentély és az É-i sekrestye sarkában jelöltük ki. A próbafeltárással az É-i sekrestye és a szentély között nyitott (1.) szelvényben 3 újkori és 25 középkori sírt tártunk föl, valamint egy török kori építmény nyomait. A 3 újkori sír egyértelműen igazolja, hogy a templom köré a település újratelepülése után is temetkeztek – feltehetően főleg a köztemető megnyitása előtt. (A tereprendezés földmunkái során újkori sírkő is előkerült, amin sajnos a bontókörmös kanál okozta sérülés miatt az évszám olvashatatlan.)

A felső humuszréteg és az újkori feltöltés alatti rétegből előkerült nagy mennyiségű kora újkori kerámia és állatsont a templom közvetlen környezetének intenzív lakottságát igazolja, megerősítve azt a feltételezést, hogy a 17. századi török palánk a templom körül helyezkedett el. A török kori, földbe süllyesztett, könnyűszerkezetes építmény mintegy 3×3 m alapterületű lehetett. A szentély fala mellé ásták le, három oldalról a sekrestye, a szentély és a szentély ÉK-i támpillére határolta. A megmaradt karólyukak sűrűsége alapján fala vesszőfonatos lehetett. Mivel a török kori épület szintje jóval a középkori járószint alatt volt, a szelvény területén csak a középkori temető legmélyebb leásott sírjai maradtak meg. A sírok egy részét bizonyosan a jelenlegi szentély kialakítása előtt ásták le; a szentély támpillére több sírt bolygatott, két mélyebben fekvő sír egy része pedig a pillér alatt található, tehát a 15. század közepére vagy az elé keltezhetőek. A 24 sír közül hatban pártaöv és két-tőben párta került elő. Az É-i sekrestye alapfalában elválik a szentély támpilléretől.

Gyimesiné Gömöri Ilona 2014. május 9-én, délután 2 óra után a gépi tereprendezés humuszdepóján letört nyakú cserépalackra lett figyelmes. Az edény kora újkori éremkincset tartalmazott, mint utóbb kiderült 643 érmet: több, mint 300 magyar ezüstdénárt és egy obulust, III. Zsigmond lengyel királytól 262 krajcárt (1/24 tallér), 16 három- és 9 hatgarasos érmet, Báthory Gábor erdélyi garasát, egy bajor ezüsttallért, valamint cseh, svéd és porosz vereteket. Záró dátum 1640.

A templom körüli járda tükörszedésében, 2014. május 12-én, a hétfői esőzések után láthatóvá vált falmaradványt (sokszög alaprajzú temetőkerítés) öt kisebb alapterületű (2×2,5, illetve 1×2,5 m) szelvényvel vizsgáltuk, aminek során sikerült a fal két sarkát megtalálni, és a K-i oldalon a járdaszegély vonaláig a nyomvonalát tisztázni. A templomtól É-ra álló, közeli kivágott hársfák tönkölése során, 2014. május 19-én a fal újabb szakasza bukkant elő; ez a megtalált sarkokkal együtt a fal újabb, több mint tíz méteres szakaszát teszi kiserkeszthetővé. Az érintett rész DNy- részén a falat az alapozás aljág visszabontották. A szentélytől DK-re induló járdaszakasz tükörszedésekor, 2014. június 17-én, török kori jelenségek mellett (ld. alább) a temető-

30 A lelőhely nem szerepel a Közhiteles Nyilvántartásban.

31 A lelőhelyen a munkálatok 2012 óta folynak, lásd RKM 2012, 52–53., RKM 2013, 53.